

features and street art forms"]. *Visnik Dnipropetrovskogo universitetu. Seriya: Filozofiya, Sociologiya, Politologiya, Oles Honchar Dnipro National University* 1 (35): 4–11.

5. Poklad, V. 2018. "Neoarchaizaciya ta vijna: luganskij variant" ["Neoarchaization and war: the Luhansk variant"]. *Visnik Luganskogo nacionalnogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka, Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University* 9(323): 80–94.

6. Baudrillard, Jean. 1995. *The Gulf War did not take place*. Indiana University Press.

7. Bibby, Michael. 2000. *The Vietnam War and Postmodernity*. University of Massachusetts Press.

8. Debord, Guy. 2005. *The Society of the Spectacle*. Translated by Ken Knabb. London: Rebel Press.

9. Haas, Peter M. 1992. "Introduction: Epistemic Communities and International Policy Coordination". *International organization* 46(1): 1–35.

10. Coordination. 1992. *International Organization*. Vol. 46 (1): 1–35.

11. Levi-Strauss, Claud. 1966. *The savage mind*. London: Weidenfeld and Nicolson.

12. Martin, Bradford D. 2004. *The Theater Is in the Street: Politics and Public Performance in 1960s America*. University of Massachusetts Press.

13. Rheingold, Howard. 2002. *Smart mob. The next social revolution*. Cambridge, MA: Basic Books.

14. Ruggie, John Gerard. 1975. "International responses to technology: concepts and trends". *International organization* 29(3): 557–583.

E. Kliuienko

REPRESENTATION OF WAR BY SOCIAL-PHILOSOPHICAL CONCEPTS OF POSTMODERNISM (ILLUSTRATED BY THE EXAMPLE OF RUSSIAN-UKRAINIAN WAR)

Introduction. A number of characteristics of the Russian-Ukrainian war indicate that it belongs to a war of a "new" type. The decisive role of social networks, the use of space intelligence, drones, propaganda irony and absurdism, competition of epistemological communities and others. There is a need for an adequate conceptual apparatus for the analysis of the ever-growing volume of empirical materials on war. But a theory that would consider actual wars in the postmodern situation was not formed. **The aim** is to analyze the manifestations of the Russian-Ukrainian war with the help of the main concepts of postmodernism, since a number of characteristics of this war have signs of the influence of postmodernism, as a modern socio-historical period. **Research methods.** An interdisciplinary approach allows the author to use the socio-philosophical, cultural, sociological and historical methodologies. **Research results.** The conceptual analysis carried out allows us to determine exactly which existing signs of war can be considered postmodern influences, and how these signs can be adequately explained by the conceptual apparatus of postmodern theories. **Discussion.** Some authors state the "death of postmodernism" and, accordingly, do not consider this language of description of reality to be relevant, but at the same time, the theories that arose under the umbrella term "post-postmodernism" cannot withstand criticism, and it is necessary to state that the concepts of postmodernism remain a relevant conceptual language for describing the modern era. In December 2022, the author of the research presented a report on the analysis of the distinction between the terms "war in the postmodern state" and "postmodern war" at the XIX International Scientific and Practical Conference "Problems of the Development of Sociological Theory: War, Violence and Social Order" held on the faculty of Sociology at Taras Shevchenko National University of Kyiv. **Conclusions.** The article highlights eight concepts of postmodernism and shows the possibilities of their use in recognizing the manifestations of the impact of postmodernism on a specific war. In particular, these are the concepts of "multiplicity of truths", "discourse", "epistemological community", "death of the author", "bricolage", "irony", "hyperreality", "spectacle society". On the basis of the explanatory possibilities of these concepts, it is shown exactly how the features of postmodernity manifest themselves in the Russian-Ukrainian war. The importance of the formation and analysis of databases on various aspects of the war is emphasized, the current directions of empirical research are determined for further empirical substantiation and clarification of the analysis results.

Keywords: postmodern theories, war in postmodernism, postmodern manifestations of war, postmodern war, concepts of postmodernism, Russian-Ukrainian war.

УДК 124.5+172.1;4+304

Л. П. Комісар

НОВІ ГОРИЗОНТИ ДИСКУРСУ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК ВИКЛИК РЕБРЕНДИНГУ УНІВЕРСАЛІСТСЬКОЇ МАКРОЕТИКИ

Київський національний лінгвістичний університет;
e-mail: liudmyla.komisar@knl.uu.edu.ua

Анотація. У статті розглянуті сучасні явища «дифузії» персональної і суспільної ідентичності та етапи її становлення в палімпсестах мережевого суспільства. Здійснюється виокремлення актуальних парадигмальних рівнів ідентичності, таких як етно-/макроетика, етика автентичності, плинна «матриця ідеологій» і парадокси девальвації концепту універсалізму. Показовою призмою конституювання дискурсу ідентичності постає українська етика автентичності/монадності, що позиціонує здатність сучасного суб'єкта до персональної «саморозбудови». Тож індивід, набуваючи соціальної і культурної самоідентифікації, постає як особистість, здатна гідно репрезентувати свою епоху, свій час, свою націю. Значна увага приділяється також провідним критеріям становлення персональної ідентичності та її впливу на формування ідентичностей в оптиці аксіологічного, культурного і соціального бекграундів, тож дослідження нових горизонтів дискурсу ідентичності розглядається в трансдисциплінарному вимірі. Окреслюються сучасні полілози між різними вимірами ідентичності, з акцентуванням уваги як на провідних критеріях формування спільної європейської ідентичності, так і відкритості цього питання

Ключові слова: автентичність, дискурс, горизонт, ідентичність, монадність, ребрендинг, самоідентифікація, трансдисциплінарність.

Вступ

Одним із маркерів мережевої комунікації сучасності постає епістемологічний, аксіологічний і

етичний релятивізм, що часто-густо на рівні масової свідомості/масової культури розмиває критерії ідентичності. Можна сказати, що так звана

«масова» соціальна комунікація відбувається під гаслом «Ad nos», таким собі флагоманом трендів, мейнстримів, хайпу і тригерів сучасного світу. Окреслені чинники іноді обертаються пізнавальною, ціннісною і моральною невизначеністю, навіть екзистенційною розгубленістю людини, яка майже в усіх сферах свого життя перевантажена потоком інформації і губиться в нескінченному гіпертекстовому просторі. Така «ерозія істинності» і «дифузія ідентичності», безсумнівно, потребує нових сталих орієнтирів, як індивідуальних (спільнотнісних, у сенсі блискучої діади Ф. Теніса), на ціннісно-вартісному рівні звичаєвого етосу і топосу, так і соціальних, на рівні унормованого логосу, просякнутого легітимованою нормативністю високорозвинених суспільств «високої складності». Більше того, сучасна людина, здійснюючи спроби виявити соціальну опору і маркери власної ідентичності, іноді відчуває себе в'язнем «печери Платона», – розгубленою і загубленою у світі симулякрів, зануреною і поглинутою «матрицею ідеологій», про яку вона часто-густо навіть не підозрює. Напевно Ю. Крістева мала рацію, говорячи, що дзеркала, в якому монолітний (і монологічний) логос попередньо бачив своє зображення, більше немає, – логосу ніде більше себе спостерігати, «все відбувається на поверхні амальгами» (Kristeva 2017, 78). Така постмодерністська інтерпретація розмитих і «затертих» вимірів ідентичності виводить нас у атемпоральний і атопічний палімпсест цифрової культури, пропонуючи множину варіантів фундації ідентичності, опиняючись насправді борхесівським «садом стежин, що розходяться».

Отже, актуальність цієї публікації обумовлена потребою дослідження в трансдисциплінарному вимірі актуальних критеріїв конституювання дискурсу ідентичності як на рівні свідомості – у рефлексіях самосвідомості як підґрунті присутньої самості, так і на рівні суспільства – у вимірах перманентної соціальної комунікації

Мета дослідження

Метою статті виступає дослідження нових горизонтів дискурсу ідентичності як у цілісному трансдисциплінарному вимірі, так і в світлі ребрендингу універсалістської макроетики. Окреслена мета передбачає постановку і виконання таких завдань: по-перше, з'ясувати причини «ерозії» і «дифузії» персональної й суспільної ідентичностей у палімпсестах мережевого суспільства; по-друге, виокремити актуальні парадигми конституювання дискурсу ідентичності, такі як: етно-/макроетика, українська етика автентичності/монадності, плинна «матриця ідеологій» і парадокси девальвації універсалізму; по-третє, акцентувати провідні критерії становлення персональної самоідентичності та її вплив на формування сучасних вимірів ідентичностей в оптиці аксіологічного, культурного і соціального бекґраундів; по-четверте, окреслити дискусії між різними вимірами парадигм ідентичності, з акцентуванням уваги як на провідних критеріях формування спільної європейської ідентичності, так і на відкритості цього питання.

Методологія дослідження

У процесі написання статті були використані здебільшого міждисциплінарні методи і підходи, а саме: структуралістсько-феноменологічний, логіко-аналітичний, етико-аксіологічний, культур-філософський, герменевтико-онтологічний, прогностичний і компаративний. Також активно залучені такі методологічні стратегії, як «історія поняття», «передрозуміння», тлумачення, коментар та інтерпретація.

Результати

На початку нашої розвідки звернімося до конституювання ідентичності в парадигмі комунікативної практичної філософії, яка в особі К.-О. Апеля постулювала в кінці ХХ століття аргументи pro та contra етноетики як версії аристотелівської етики «доброго життя», з одного боку, а з іншого – універсалістської макроетики як – ще донедавна нагальної – умови рівноправності та співпраці різних культур і традиційних етосів. Як зазначає К.-О. Апель, «якщо слідом за Аристотелем тлумачити етику як загальну телеологічну перспективу оцінювань (Wertungen) у сенсі (для мене чи для нас) доброго (guten) життя, тобто едемонії, то сьогодні, здається, існують лише дві альтернативи: або етика автентичного самостійного вибору, як ця радикально індивідуалістична етика постає в екзистенціалізмі, скажімо у Ж.-П. Сартра, або етика, що ґрунтується на належності до усталеної системи культурних цінностей (Werttradition) чи до певної соціокультурної життєвої форми (Lebensform). Насправді лише сьогодні, коли для окремого індивіда безсумнівність традиційних (конвенціональних) цінностей набула проблематичного характеру, квазіекзистенційна етика самостійного автентичного вибору стає кінцевим свідомо обраним орієнтиром» (Апель 1999, 355). Однак загалом ці акти самостійного автентичного вибору пов'язані з належністю до певної соціокультурної життєвої форми. Останнє й робить форми поведінки людей та їхні (взаємні моральні) оцінювання такими, що етично очікуються та відповідають вимогам повсякденного життя. К.-О. Апель наголошує: орієнтації на те, що «належить чинити», не обов'язково мають визначатись як «неідентичні» (або «неавтентичні»), оскільки для самоствердження та ідентичності сучасної з пост-просвітницькою ментальністю людини цілком можливо (і потрібно), щоб вона належала до певної соціокультурної життєвої форми, навіть якщо при цьому екзистенційна умова вільного (автентичного) вибору все ж таки залишається останньою інстанцією. «Така неминуча належність до певної культурної життєвої форми та форми етосу, хоч би як вона давалася взнаки – більш релігійно чи більш етнічно, доводиться сьогодні не тільки герменевтично зорієнтованими філософами (а саме постгайдеггерівською та поствітгенштейнівською школами), а й емпіричними соціальними дослідженнями та науками про культуру» (Апель 1999, 359).

Як видно, нормативна перевага макроетики кінця ХХ століття поступається сьогодні етиці

автентичності (в розумінні Ч. Тейлора), яка претендує на постановку питання: що означає бути автентичним собі, бути собою? Як зазначає Ч. Тейлор, «найгострішу проблему сучасності становить утрата людиною контакту з узвичаєними інтерсуб'єктивними чинниками особи: спільнотою, традицією, життєво значущими людськими стосунками. Разом з такою відчуженістю у нас звужуються горизонти значень, у межах яких раніше формувалась наша ідентичність» (Тейлор 2013, 98). Не випадково «взаємини особистості зі спільнотою складають той простір, у межах якого відбувається діалогічний процес формування особистої ідентичності» (Тейлор 2013, 11).

На думку С. Кримського, «розум сам по собі – це сила, яка може бути віддана й машині. Саме тому розум необхідно поєднувати з етикою. Щоб людський розум був настільки на совісті» (Кримський 2011, 129). Тож чи є стрижнем самоідентифікації особистості її духовність? Як духовність пов'язана з автентичністю/ідентичністю як факторами «саморозбудови особистості»? З цього приводу С. Кримський ще в довоєнному 2011 році іронічно зауважував: «У нас же досі вважають: «А, духовність! Знову, набридло!» Її зазвичай чомусь пов'язують тільки з церквою, хоча це лише один з її різновидів. Зокрема, існує і наукова, і антична, і східна духовність тощо. Але все пов'язують з церквою. І я розумію людей, які так вважають. Їм так простіше, адже справжня духовність, тобто саморозбудова особистості, вимагає зазірання всередину себе. А це дуже важка і небезпечна справа! Треба бути дуже добре озброєним, аби вміти зазірнути всередину себе» (Кримський 2011, 131).

Як видно з позиції українського філософа, ідентичність самому собі – це можливість стати монадною особистістю, тобто особистістю, здатною репрезентувати свою епоху, свій час, свою націю, і ця можливість зараз реально з'явилася у більшості людей. Наскільки ця можливість реалізується – інша справа. «Виявляється, що будь-які абстрактні ідеї звернені як у позитивний, так і в негативний бік, тим часом людська якість більш надійна. Сьогодні ми вже не маємо дефіциту ідей – на ХХ сторіччя людство, здається, винайшло вже всі ідеї власного порятунку, але щодалі відчутнішим стає дефіцит людських якостей. А вони надійніші, на них більше можна покладатися, ніж на абстрактні ідеї. На мою думку, проблема людських якостей – це і є проблема монадності особистості, проблема особистісної репрезентації свого часу» (Кримський 2011, 144).

Отже, можемо стверджувати, що критеріями автентичності/ідентичності, з позиції С. Кримського, є персональна саморозбудова і монадність особистості. А це, в свою чергу, дає вихід у площину етики, точніше – звичаєвості – у сенсі суб'єктної моральної відповідальності (перед собою, іншими, соціумом, історією тощо), тобто до амбівалентної суб'єктивної шкали оцінок цінностей/вартостей, горизонтів ідентифікації самості тощо. Постає логічне питання: чи існують на часі засадничі критерії, здатні належним чином кореспондувати ідентичність? Звернімося до кількох визначень

окресленого концепту. Так, у глосарії до збірки «Культурні цінності Європи» пропонується визначати ідентичність як «суб'єктивне відчуття (соціальної) належності, внутрішньої цілісності та біографічної неперервності» (Культурні цінності Європи 2014, 549). Натомість Ф. Фукуяма наголошує, що «ідентичність» як поняття має багато значень, у деяких випадках – це соціальна роль, а в інших – основна інформація про особу (особисті дані). Мислитель зазначає: «Я вживатиму слово «ідентичність» у конкретному значенні; передусім, ідентичність виростає з розмежування між внутрішнім «я» і зовнішнім світом суспільних правил і норм, який не визнає належним чином цінності й гідності внутрішнього «я». Але тільки в наші часи утвердилася думка, що справжнє внутрішнє «я» цінне саме по собі, а зовнішнє суспільство систематично його недооцінює. Не внутрішнє «я» потрібно змушувати відповідати суспільним правилам, змінюватися повинно само суспільство» (Фукуяма 2020, 19).

На думку В. Єрмоленка, європейська цивілізація будується навколо архітектонічних метафор: «цивілізація має на чомусь триматися, а її правил мають дотримуватися: все її життя, все її саморозуміння крутиться навколо архітектонічної уяви» (Єрмоленко 2018, 17). Відтак – ідеологічні дискурси останніх двох століть завжди перебували в парадоксальному становленні, безупинно змінюючи одяг, маски чи аргументи, винаходячи собі нових супротивників, своє власне минуле, походження, генеалогію. «Ідеологічні системи – консервативні, ліберальні, соціалістичні, комуністичні, фашистські, нацистські тощо – хотіли бути архітектонічними дискурсивними єдностями, закритими на самих собі, але ніколи ними не були; вони підпільно обмінювалися своїми ідеями та своїми аргументами, аби наново себе винайти та наново себе створити» (Єрмоленко 2018, 18).

То які ж чинники формування спільної ідентичності є контроверзами ідеологічним нарративам, класичним і сучасним? Наскільки така ідентичність відповідає запитам універсалізму і макроетики? Чи дійсно макроетика заслуговує на ребрендинг, позиціонований у медіадискурсі і дискурсі соціальних мереж? Спроби відповідей на ці питання можна віднайти, на нашу думку, як у респонсивній феноменології, так і у класичній філософії діалогу. Так, «спільний світ», на думку Б. Вальденфельса, розмальовується в універсалізації; це – світ, що розширює свої можливості, але, разом із тим, і не полишає ігрового простору своїх можливостей. Інакше відбувається з «міжсвітами», які є і залишаються чужими один для одного (Waldenfels 2011, 154). Тож своєю своєрідністю культура завдячує відповіді на чужорідне, яке може походити зі своєї традиції, або з чужих традицій; як видно – чужість апіорі вписана у своїсть, тому «чиста» своя культура була б культурою, яка вже не дає жодних відповідей, а лише відтворює і варіює наявні відповіді. Тому «Чуже є еліксиром життя, але лише тоді, коли його не приймають за такий. Отже, ми можемо говорити, що феномен інтеркультурності допускає інші інтереси, враховує свій власний вплив

і залишається пов'язаним із домаганням чужого досвіду» (Waldenfels 2011, 150).

Отже, говорячи про горизонти ідентичності у респонсивній феноменології, вкажімо на своєрідну гру «освоєння – відчуження», яка розгортається на всіх рівнях досвіду чужого. Відтак – ставлення до Чужого отримує природний етичний і політичний виміри, які певна епоха і конкретні культури припасовуватимуть до власних «матриць ідеологій»: від пасивної універсалістської гіпертолерантності до крайніх проявів атолерантності до агресора-чужого. Останні ж, на нашу думку, в сучасних українських воєнних реаліях є абсолютно виправданими, адже мова йде про несправедливе і невинуватене порушення нашої української присутності як на національному, так і на персональному рівнях.

Для подальшого аналізу кордонів ідентичності звернімося до витоків філософії діалогу, на прикладі класичного інтелектуального спадку М. Бубера. Як відомо, мислитель виходить із максими, що світ є подвійним для кожної людини, так як і людина присутньо має подвійний стосунок до світу. Така взаємність оприявнюється в рефлексії М. Бубера через зустріч Я і Ти, причому автор наголошує: «Момент зустрічі не є «переживання», тут дещо відбувається з людиною. Часом це як подих, часом – як зіткнення, все одно дещо відбувається. Людина має в своїй сутності деяке Ще, походження якого вона не може пояснити» (Бубер 2012, 33). Саме тому світ і є подвійним для людини, тобто акцентується увага на глибинній потребі кожної людини в Іншому. Автор показує, як Інший із стороннього, «не-Я», перетворюється на екзистенційне «Ти»: «Ти постає як діюче і як таке, що сприймає дію» (Бубер 2012, 78). Так, вчення про діалог репрезентує подвійне ставлення людини до світу: крім утилітарних, безособистісних стосунків (у М. Бубера це є стосунки «Я-Воно»), існують ще й взаємини особистісні, тобто звернення до природи, людей, Бога як до «Ти» (як до присутнього і глибинного співбесідника). Відмітимо, що саме тут, у таких зв'язках, об'єкт перетворюється на суб'єкт, стає рівноправним співбесідником у діалозі.

На нашу думку, в світлі зазначеного просто напрошується кореляція між релігійним діалогізмом М. Бубера і знаменитою соціальною схемою «Буття/Володіння» Е. Фромма. Так, демонструючи фундаментальну різницю між буттям і володінням, Е. Фромм зазначає: «Дилема «мати або бути» не сприймається як відповідна здоровому глузду. Як видається, мати щось – це нормальний вияв нашого життя: щоб жити, нам треба щось мати. <...> У культурі, де головним є мати (володіти дедалі більшою кількістю всього) <...> може здатися, що володіння – це суть буття: якщо в тебе нічого немає, то ти ніхто» (Фромм 2020, 28). Мислитель наголошує: таке розрізнення, володіння і буття – це «два базові модуси досвіду, що їхні сили відповідно визначають відмінності між характерами осіб і різними типами соціального характеру» (Фромм 2020, 29). Як видно, ми можемо екстраполювати підняту проблему в фокус конструювання утилітарних маркерів ідентичності, притаманних

постіндустріальному «суспільству споживання». Хотілося б ще раз апелювати до дещо нами видозміненої тези М. Бубера: людина не може жити без світу «Воно», але якщо вона живе лише у світі «Воно», то вона – не людина (Бубер 2012).

Не оминемо в статті і проблему постмодерністської децентрації ідентичності, її трансформації у певний гібрид. Такі чинники, на наш погляд, найкраще розглядати крізь призму карнавального дискурсу. Зокрема, в працях Ю. Крістєвої карнавальна структура є лише відбитком тієї космогонії, що не знає ні субстанцій, ні причинності, ні тотожності, ні зв'язку із цілим. Ю. Крістєва зазначає: за своєю суттю карнавал – діалогічний; це є видовище, що не знає рампи; це є свято, що виступає в формі активного дійства. Учасник карнавалу (як актант у сенсі А.-Ж. Греймаса) – це виконавець і глядач одночасно; він втрачає особистісну самосвідомість і, пройшовши через точку «нуль» карнавальної активності, роздвоюється – стає суб'єктом видовища і об'єктом дійства (Kristeva 2008, 398). У такий спосіб карнавал ліквідує суб'єкта і його ідентичність: тут структура учасника стає винятково тілесною, суб'єкт дійства виступає уособленням анонімності; він – творець і водночас спостерігач власної творчості, одночасно як «я» і «інший», як людина і як маска! Можна в даному контексті згадати афоризм О. Вайльда: дайте людині маску і вона стане такою, якою є насправді. Напевно, варто поставити питання: чи не є карнавальний дискурс репрезентацією масової свідомості на рівні інтернет-комунікації, з розмитими і гібридними маркерами ідентичності (точніше, її відсутністю)? Адже карнавал із необхідністю викриває несвідоме, що лежить у деструктивній основі сексу і смерті, в антагонізмі Еросу і Танатосу. «Відхиляючи закони мови, обмежений інтервалом 0-1, карнавал відкидає Бога, авторитет і соціальний закон; міра його революційності – це міра його діалогічності» (Kristeva 2008, 400).

Зараз ніхто вже не дивується, що саме руйнівна сила карнавального дискурсу стала причиною того, що сам вираз «карнавал» набув у нашому суспільстві досить зневажливого і карикатурного вигляду. Отже, карнавальне дійство – це сцена і життя, свято і сновидіння, дискурс і видовище одночасно; в результаті виникає той єдиний простір, де людина набуває сили вислизнути з-під влади лінійності (закону) і почати життя в атопічному нелінійному просторі (Kristeva 2008, 403). Отже, якщо епічність і карнавальність – два джерела, що сформулювали європейський тип наративності, то чи не є так звана «вірусна» інтернет-комунікація (наприклад, Тік-ток) реактуалізованою народною карнавальною традицією, зі своїми плинними ідентичностями та гібридними моделями ідентифікації на рівні множини соціальних мереж та інтернет-спільнот? Питання залишимо відкритим.

Обговорення

Можна сміливо стверджувати, що сучасні концепції ідентичності утворюють трансдисциплінарну призму, такий собі еkleктичний (а часом і зухвалий) полілог між різними дисциплінами,

парадигмами і традиціями філософування. Розглянемо кілька сучасних вимірів як теоретичного, так і практичного дослідження онтології ідентичності: соціально-філософський, екологічний, ідеологічний, етико-аксіологічний тощо.

Так, у сучасному соціально-філософському дискурсі «сама ідентичність на основі громадянськості відіграє важливу роль у виборі між двома системами: тоталітарною і цивілізаційною. Більшість суспільств надають перевагу цивілізаційній демократичній системі, адже вона є системою можливостей, у той час як тоталітарна є світом володаря, де діють шекспірівські правила» (Поліщук 2022, 28). Отже, на думку О. Поліщука, ідентичність служить паспортом для легалізації нарративу певної нації, громади чи групи. При цьому ідентичність замінює всі фактори культурного детермінізму, такі як: біологія, раса, колір шкіри чи соціальний клас – усе, що сприймається як доля. Для ідентичності не існує долі, вона сама є рухомою для сучасного світу (Поліщук 2022, 28).

На думку ж Л. Дротянко, «прагнення правлячих кіл, державних діячів, а також неурядових політичних, релігійних, екологічних та інших організацій фондів тощо більш у технічному та технологічному відношенні країн і локальних цивілізацій встановити тотальний контроль над іншими народами й цивілізаціями через використання брудних політичних технологій, сучасних інформаційно-комунікаційних ресурсів соціальної інженерії, які торкаються важливих для народів цінностей етнічних та національних культур, наштовхуються на активний або пасивний спротив народів. Це веде до посилення міжнаціональної, міжцивілізаційної напруги у світі, до збройних сутичок і війн. В умовах сучасної насиченості планети зброєю масового знищення керівникам держав і політичних блоків, Організації Об'єднаних Націй необхідно виявити мудрість і добру волю задля збереження миру на планеті, як це було зроблено під час Карибської кризи у 60-х роках ХХ століття» (Дротянко 2022, 9).

В екологічних і макроетичних дослідженнях, або, якщо висловлюватися більш академічно, в сучасній соціальній етиці (як екології) ідентичність формується через зсув антропоцентризму, таку собі редукацію беконівських «примар», зокрема ідолу «роду». Як відомо, в ХХІ столітті класичною альтернативою універсалістській макроетичі постали етноетика і комунітаризм. Разом із тим, сучасна техногенна цивілізація з необхідністю вимагає реактуалізації на онтологічному рівні класичних ціннісних орієнтирів, таких як автентичність та екологія (природа). Так, якщо прийняти тезу Ф. Фукуями («потреба людини у визнанні її ідентичності виступає провідною ідеєю сучасної політики»), чи не потребує «екоцидована» людиною природа «ефекту метелика», так би мовити, визнання і її гідності, з озиранням на пролонговану століттями «політику скривдженості»? Не випадково, наприклад, сучасні етико-культурологічні проблеми екстраполюються у сферу соціальної філософії, а універсальні ціннісні настанови людства формуються саме у прикладній (зокрема, в екологічній) етиці. Як ми вже зазначали в одній із публікацій, «якщо в модерному імперативі

мораліста І. Канта «людина ніколи не засіб, а мета», то в екологічному постімперативі еколога Г. Йонаса – природа виступає метою етико-філософських рефлексій, з оглядкою на змінений аксіологічний бекґраунд сучасного індивіда. Більше того, класична антропоцентрична парадигма етики зсувається у бік природоцентризму, що часто позиціонується (за ідеологічної чи політичної) потреби як хайп в оцифрованих медіа» (Комісар 2022, 47).

Дискурс ідентичності, на нашу думку, з необхідністю пов'язаний і з «матрицею ідеологій»; особливо ж влучно В. Єрмоленко називає ідеології «плинними». Так, поняття «плинних ідеологій» демонструє наївність і нездійсненність претензій ідеологій на абсолютну істину та «нову релігію». Воно демонструє абсурдність будь-якого ідеологічного фанатизму: він втрачає сенс, якщо між ідеологією, в яку ти віриш, та ідеологією, в яку вірить твій антипод і ворог, так багато спільного. «Ідеології плинні, тобто не є непохитними. Але це не значить, що вони не відрізняються одна від одної, що межі між ними стерто. Вони є інструментами зміни реальності. Ці інструменти не потребують фанатичної віри, щоб бути ефективними. Не треба вірити в інструмент, щоб зробити його ефективним – треба просто знати, як він працює і де він працює, а де ні. І треба вміти оцінювати, де він може принести благо, а де зло» (Єрмоленко 2018, 20).

Висновки

В процесі нашої розвідки були розглянуті як сучасні явища «дифузії»/«ерозії» персональної й суспільної ідентичностей, так і її етапи становлення в палімпсестах мережевого суспільства. Доведено, що показовою парадигмою конституювання дискурсу ідентичності, зокрема, в сучасній Україні, є етика автентичності/монадності, що позиціонує здатність сучасного суб'єкта до персональної «сморозбудови» (С. Кримський). Тож індивід, набуваючи соціальної і культурної самоідентифікації, постає як особистість, здатна гідно репрезентувати свою епоху, свій час, свою націю. Водночас, це дає вихід у площину аксіології і етики, точніше – звичаєвості – у сенсі особистої моральної відповідальності сучасної людини (перед собою, іншими, соціумом, історією тощо), не оминаючи амбівалентних суб'єктивних критеріїв цінностей/вартостей у безкрайніх горизонтах потенційної ідентифікації самості (як духовної особистості-персони у сенсі аксіології М. Шелера).

Дискурс ідентичності представлений ще й в аспекті респонсивної феноменології і філософії діалогу (як присутніми чинниками формування концепту «європейськості»), а також крізь призму «матриці ідеологій», зокрема, з озиранням на постмодерну «карнавальну логіку» в масовій цифровій комунікації сучасності (як одній із причин парадоксу девальвації етичного і правого універсалізму). Отже, виокремлення провідних критеріїв становлення персональної самоідентичності та її вплив на формування сучасних вимірів ідентичностей здійснюється в оптиці аксіологічного, культурного і соціального бекґраундів. Відтак – дослідження

нових горизонтів дискурсу ідентичності – як у цілісному трансдисциплінарному вимірі, так і в світлі ребрендингу універсалістської макроетики – перебуває на етапі становлення, перманентно створюючи інтелектуальну агору для виникнення нових парадигм і дискусій.

Список літератури

1. Fukuyama F. *Identity. The Demand for Dignity and the Politics of Resentment*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2018. 240 p.
2. Kristeva J. *Étrangers à nous-mêmes*. Paris: Gallimard, 2017. 293 p.
3. Kristeva J. *Polylogue*. Paris: SEUIL, 2008. 544 p.
4. Waldenfels B. In place of the Other. *Continental Philosophy Review*, 2011. № 44 (2). P. 151-164.
5. Апелъ К.-О. Етноетика та універсалістська макроетика: суперечність чи доповнювальність. Комунікативна практична філософія; пер. з нім. А Ермоленка. Київ: Лібра, 1999. С. 355-371.
6. Бесіди з Кримським: Остання касета (спілкувалася Т. Чайка). *Філософська думка*. Київ: 2011. № 1. С. 128-145.
7. Бубер М. Я і Ти. Шлях людини за хасидським вченням. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2012. 272 с.
8. Дротянко Л. Г. Етнокультурний фактор міжцивілізаційних відносин ХХ – ХХІ століть. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. № 2 (36). Київ: НАУ, 2022. С. 5-10.
9. Ермоленко В. Плинні ідеології. Ідеї та політика в Європі ХІХ-ХХ століть. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 480 с.
10. Комісар Л. П. Автентичність і екологія як аксіологічні тренди постпандемічного світу, або перевідкриваючи "словник цифрової епохи". *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. № 1 (35). Київ: НАУ, 2022. С. 43-48.
11. Культурні цінності Європи; за ред. Г. Йоаса і К. Віґандта. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. 552 с. (Бібліотека Європейського Форуму).
12. Поліщук О. С., Поліщук О. В. Ідентичність та колективна дія – системний підхід. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. № 2 (36). Київ: НАУ, 2022. С. 24-29.
13. Тейлор Ч. Етика автентичності. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. 128 с.
14. Фромм Е. Мати або бути? Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2020. 303 с.

References

1. Fukuyama, F. 2018. *Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
2. Kristeva, Julia. 2017. *Étrangers à nous-mêmes*. Paris: Gallimard.

L. Komisar

NEW HORIZONS OF IDENTITY DISCOURSE AS A CHALLENGE TO THE REBRANDING OF THE UNIVERSALIST MACROETHICS

The **introduction** examines the modern phenomena of "diffusion" of personal and social identity and the stages of its formation in the palimpsests of the network society. **The aim** of the article is to explore new horizons of identity discourse both in a holistic transdisciplinary dimension and in the light of rebranding the universalist macroethics. **Research methods**. The problematics of the article involves the use of interdisciplinary methods: structuralist-phenomenological, logical-analytical, ethical-axiological, cultural-philosophical, hermeneutic-ontological and comparative, as well as the methods of "concept history", "pre-understanding", "commentary", "exegesis" and "interpretation". **The results** of the study distinguish the paradigmatic levels of identity, such as ethno-/macroethics, ethics of authenticity, responsive phenomenology and dialogue philosophy as the factors present in the formation of the concept of "Europeanness". The phenomenon of identity "erosion" is passed through the "matrix of ideologies", with an eye to the postmodern "carnival logic" in mass digital communication as one of the reasons for the paradox of the devaluation of ethical and right-wing universalism. The Ukrainian ethics of authenticity / monadity, which posits the ability of the modern subject to personal "self-development", appears as a demonstrative prism for the constitution of the discourse of identity. At this level, an individual, acquiring social and cultural self-identification, emerges as a person capable of adequately representing his/her era, time, nation. **The discussion** outlines modern polylogues among different dimensions of identity paradigms, with an emphasis on both the leading criteria for the formation of a common European identity and the openness of this issue. Considerable attention is paid to the leading criteria for the formation of personal self-identity and its influence on the formation of identities in the light of axiological, cultural and social backgrounds. **The conclusions** demonstrate that modern dimensions of both theoretical and practical researches on the ontology of identity require a transdisciplinary approach: socio-philosophical, ecological, political-ideological, ethical-axiological, etc. Therefore, the current discourse of identity – both at the personal level of consciousness (in self-awareness reflections) – and at the collective level of society (in permanent social communication) is at the stage of formation, creating an open polylogue for the emergence of new currents, paradigms and discussions.

Keywords: authenticity, discourse, horizon, identity, monadity, rebranding, self-identification, transdisciplinarity.

3. Kristeva, Julia. 2008. *Polylogue*. Paris: SEUIL.
4. Waldenfels, Bernhard. 2011. "In place of the Other". *Continental Philosophy Review* 44 (2): 151–164. Doi 10.1007/s11007-011-9180-y
5. Apel, Karl-Otto. 1999. "Ethnoetyka ta universalistska makroetyka: superechnist chy dopovniuvalnist" ["Ethnoethics and universalist macroethics: contradiction or complementarity"]. In *Komunikatyvna praktychna filosofia, Communicative practical philosophy*, translated by A. Yermolenka, 355–371. Kyiv: Libra.
6. "Besidy z Krymskym: Ostannia kasetta (spilkuvalasia T. Chaika)" ["Conversations with Krymskyi: The Last Cassette (communicated by T. Chaika)"]. *Filosofska dumka, Philosophical Thought* 1: 128–145. Kyiv: 2011.
7. Buber, Martin. 2012. *Ya i Ty. Shliakh liudyny za khasyds'kym vchenniam, Translated by V. Terletskyi and Natalka Sprynchan*. Kyiv: DUKH I LITERA.
8. Drotianko, Liubov. 2022. "Etnokulturnyi faktor mizhtsyvilizatsiinykh vidnosyn XX–XXI stolit" ["Ethnocultural factor of intercivilizational relations of the XX–XXI centuries"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seria: Filosofii. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies* 2 (36): 5–10.
9. Yermolenko, Volodymyr. 2018. *Plynni ideolohii. Idei ta polityka v Yevropi XIX–XX stolit, Fluid ideologies. Ideas and politics in Europe in the XIX–XX centuries*. Kyiv: DUKH I LITERA.
10. Komisar, Liudmyla. 2022. "Avtentychnist i ekolohiia yak aksiolohichni trendy postpandemichnoho svitu, abo perevidkryvaiuchy "slovnnyk tsyfrovoy epokhy" ["Authenticity and ecology as axiological trends of the post-pandemic world, or rediscovering the "dictionary of the digital age"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seria: Filosofii. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies* 1 (35): 43–48.
11. *Kulturni tsinnosti Yevropy, Cultural values of Europe*. 2014. Edited by H. Yoas and Kl. Vigandt. Kyiv: DUKH I LITERA.
12. Polishchuk, Oleksandr and Olena Polishchuk. 2022. "Identychnist ta kolektyvna diia – systemnyi pidkhid" ["Identity and collective action - a systemic approach"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seria: Filosofii. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies* 2 (36): 24–29.
13. Teilor, Charlz. 2013. *Etyka avtentychnosti, Ethics of authenticity*, translated by A. Vasylychenko. Kyiv: DUKH I LITERA.
14. Fromm, Erich. 2020. *Maty abo buty? To Have or to Be?* Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia